

ПАСТИР У СВЕМИРЈУ ТРОМОРАВЉА

Небојша Лапчевић је песник културе. Уколико, размотримо наслове неколиких, његових раније објављених збирки: *Семе на ветру*, *Строфе у прасликама*, *Долазак Христа на Менхетн*, *Берачи полена*, *Филателист...*, али бавећи се и садржајем, укључујући и нову семантички веома сложену, антрополошки и психолошки слојевиту и мозаичну песничку књигу *Пастир и рунолист*, која ће овде посебно бити предмет наше пажње, уочићемо доминацију библијских мотива, митова, легенди, историје, историје уметности, савремености и, коначно, еротике.

„Глас“, који ту књигу отвара, потом „Похвала пастиру“, „Јагње моје, ти бели стих јеси“, „Ходи, дакле, јагње бело“ и многе друге, подсећају на Христову улогу пастира који спасава изгубљеног човека: „Ја дођох да живот имају, у изобиљу да га имају. Ја сам пастир добри. Пастир добри живот свој полаже за овце“ (Јов. 10, 10-11).

Фигура пастира у њој семантички кореспондира са фигурама *сејача*, *берача*, *косача* или *пчелара* у ранијим Лапчевићевим остварењима. Реч је о амблематичним фигурама песничке имагинације и наратије које у симболичко-алегоријском луку преносе сложену песничку поруку.

Имајући у виду литургијску уметност, истичемо улогу Пастира – да окупља стадо, напаса га, штити од непријатеља, лечи и враћа из залуталости: „А пастир узима штап / гонећи овце на испашу, тај певач, [...] а кад кући подвижнички / крене уместо дневне трпезе, / враћа певајуће књиге“ („Похвала пастиру“).

Пастиров штап у Библији, као и у овој песми, указује на искуство поузданог водича, пута и путовања,

напредовања у ходу према циљу, о упоришту и ослонцу, о борби против непријатеља.

У вођењу оваца на испашу, дакле, у просторе зеленила, видимо идеју рајског врта из којег је човек избачен због првобитног греха, јер настојање Пастира јесте да оне за које је назочан, води у Очев врт, на почетак, на извор, и сам је извор истине: *Пастир зна пут до извора и / дудовог хлада, за дужину штапа / раздаљину зна, између пакла и раја. / За дужину жезла броји богомдане, / памти мерку, и разликује истину и лаж // [...] Пастир је пастир, /и има кључ од светих пашњака...*

Разумевамо, дакле, да је Пастир свему наредан, и да стадо своје не води на земаљске пашњаке, него као Вечни Пастир, пронађене и спасене окупља у својој слави и вечности. Он је Пастир Душа, водилац на пашњаке вечности, у врт поновног заједништва са Створитељем.

Отуда у Лапчевићевој песми „Пастир“ Певач кући „враћа певајуће књиге“.

И у његовој поезији, баш као у Библији, налазимо значај речи – именовања – јер реч омогућава препознавање и стварње особитих веза.¹

Пастир именује овце које пролазе кроз већ помињане „капије тесне“², које он враћа у свој тор, у Божји

¹ „Прави пастир своје овце зове по имену. Као што пастири дају одређена имена својим овцама по којима оне препознају њихов глас, тако и у духовном смислу истински пастир Божјег народа треба да жели интимно и лично заједништво са људима који су му поверени на старање. Он треба да се интересује за њих као индивидуалце и да упозна њихове личне потребе и искушења у којима се налазе, и да им лично послужи и помогне Речима утехе и охрабрења, а не само да се обраћа целом стаду на окупу.“ <https://www.bitno.net/kultura/likovna-umjetnost/krist-i-njegovo-stado-o-dobrome-pastiru-u-duhovnosti-i-ikonografiji/> (сајт посећен 17. 7. 2025)

² „Ја сам врата. Кроз мене ко уђе, спасиће се: улазиће и излазити и пашу налазити“ (Јов 10, 9)

дом: *У мају стрижа почиње / од главе, слава дану што ове бројаше... / Многобројна имена у сновима наденуо сам: Белка, Чађа, Белица, / Рогуља, Шара, Зекица, / Гара, Лиска, Зрна / Племенка, Близна, Мрва... /Дол, брежуљак држи тор: / Ходи, дакле, кроз капије тесне, ходи / у свечани гај и наше мало село. / Ходи, јагње бело!*

У овој збирци Небојше Лапчевића, у песмама испеваним на библијском фону, веома важну улогу има бела боја – симбол радости, чистоте и просвећења. О томе сведочи и наслов првог песничког циклуса – *Руно облака* – потом свеprisуство божјег стада и обнављање живота и невиности у лику јагањаца на пашњацима вечности, што све говори о недохватној узвишености, и креацији, Творца: *Рука Творца / у пропланцима бесконачна је: / Ехеј, ојагњило, ојагњило се! [...]* *Пастир је пастир, / и има кључ од светих пашњака.*

У тим пасторалним пределима Лапчевићеве поезије, у идиличним песничким сликама, грађеним епитетима, скраћеним поређењима и метафорама, који знаковито говоре о свеprisуству Бога, доминирају „беличасти снопови светлости“ и „млечна сумаглица“, дакле знаци искона, почетка света и времена, као и присуство божанских бића, која су такође беле боје: *Зато, све што долази / с велосима пропланка / бело је, сасвим бело, а налази се / у белуцима камним јагњади, / освештано је...*

Коначно, сам рунолист, који заједно с пастиром чини наслов ове збирке, беле је боје. Његова боја и чињеница да је веома ретка биљка која се може наћи само на неприступачним теренима, у високим пределима планина, на каменитим, планинским литицама, наводе нас да размишљамо о природи пута Пастира и његовог стада, као и о циљу тог пута, а истовремено о том цвету као Божјој креацији.

Све у поезији нареченога ствараоца, која садржи библијске мотиве, одухотворено је. Отуда свака његова песма, било који лик да има (похвала, пасторала итд.) наличи имплицитној молитви освећења која садржи молбе Господу да учини да му наша дела буду угодна, а чије ће одлике бити мир и љубав: *А прах пергамента, следеће је / јутро земље и неба, земље и неба ... / Немост искушеника белопутог је лица, и / магличастог даха јагањаца. Мир по себи, / љубав је („Повезане руке“).*

Да поезију Небојше Лапчевића одликују митска свест и оживљена фолклорна слика света, заједнички обједињене у култури сећања још раније су учили књижевни зналци тумачећи његове *Бераче полена*³. Са искуством читања његових потом написаних дела, слободни смо да истакнемо да се наведено односи и на његов роман *Сејач* (Агора 2024), као и на песничку књигу која је овде предмет наше пажње. И у њој, полазећи од митских поставки, песник ствара сопствени универзум који показује како је све у вези, како функционише архетип у времену, у различитим облицима бивства. Чинећи то, он чува традицију јер у његовим стиховима, чак и када се у њима назире слика савременисти, која баш нигде у збирци није посве транспарентна, препознају се елементи старог, почетног стања. Нашу пажњу посебно привлачи мотив вука. Подтекст песама у којима он доминира остварује се активирањем митологије која припада старом српском наслеђу⁴, али и хришћанској традицији.

³ <https://www.rtk.rs/115780/mnogoznacno-polje-poezije-nebojsa-lapcevic-beraci-polena/> сајт посећен 15. 7. 2025.

⁴ „Из свих веровања и обичаја може се закључити да је вук у старој српској религији, као и у етруској, грчкој, римској, германској и келтској, представљао демона, а можда и божанство доњег света. У народној традицији извесне функције овог хтоничног божанства – које је, како изгледа, у доцнијем развоју било антропоморфизовано – везане су за неке хришћанске свеце, у првом реду за св. Саву, затим за св. Мрату,

Већ у песми која отвара циклус *Руно облака* уочавамо извесни „апсурдни склад“⁵ Онога који предводи стадо са вуком: у *узајамности очњака / пастир са вуком / у братству дрхти у стаду свом. [...] Обноћ ће доћи / Онај Који Јесте, / изненада, незван и сам, // а може доћи без гласа, / да искуша / нашу докучивост.*

Наведени стихови подстичу нас да растумачимо функцију таквог односа, истовремено нас уводећи у запитаност о самој природи Онога Који Јесте. Тај склад, рекли бисмо, проистиче из чињенице да све – по природи и по нужности – садржи сопствену супротност, да разумева разлике. Отуда и амбивалентност Онога Који Јесте, који „обноћ“, дакле у хтонско време, долази и који се, сва је прилика, од вође стада трансформише у Вучјег пастира, о чему потврду налазимо и у стиховима песме „Пастир или неко други“:

Песник, вуку је пастир, у јагњећој кожи! / На стомаку вучице младунче сања ћуд... / Чопор је чопору брат. // [...] Прикрада се пастир / као зимски вук, / прикрада се тај сури / док на леђима носи мртво јагње, // песника или неког другог...

Важно је да у вези с наведеним стиховима истакнемо значајну чињеницу – да је песник – као стваралац, креатор – поистовећен са Оним Који Предводи Стадо, као и са Вучјим пастиром. Он обитава у две онтолошке равни, оној вучјој, митолошкој, паганској, и оној хришћанској, светосавској. Пастир стада и вођа чопора удружују се у његовој активности. Порекло и природа песника је дуалистичка. Сходно томе, стадо је супротстављено чопору. Оно је уређена заједница, одуховљена, а чопор хаотична, крвожедна, у

св. Арханђела и св. Ђорђа.“ (Ш. Кулишић, П. Ж. Петровић и Н. Пантелић, *Српски митолошки речник*, Нолит, Београд, 1970.стр. 93)

⁵ Израз Небојше Лапчевића

којој влада борба за опстанак. Песник, као сложено биће, као велика синтеза, у своме стваралаштву хармонизује све те слојеве предања и традиције. Њему је додељена велика и бременита улога.

Он, дакле, има дуалитистичку природу и пише на вучјој кожи, на тој архетипско-митолошкој подлози, али његово дело трансцендира симболичку диспозицију свога порекла и традиције и призива метафизичку раван, оличену у анђелима.

Космолoшка позорница, приказана сугестивним песничким сликама у којима се укрштају и креативни и деструктивни пол, у овој збирци је динамичка јер се на њој одвија стална промена. Потврду за то налазимо у стиховима песме „Штављачи коже“ (из циклуса *Повлачење чопора*):

Моја песма записана је / на вучјој кожи... / Ко си ти у кожи мојој, / пастир стада или чопора? // [...] Вучја кожа је књига / која почиње последњим нечислом. / Све је вечно у завичајницама, певај јаче свом Анђелу / док чедна трчиш за вуковима! / Моја песма записана је / на вучјој кожи...

У наведеним стиховима уочавамо преображај који се у песнику одвија у току стваралачког чина. Питања садржана у тим стиховима сведоче – како о његовој ограниченој гносеолошкој моћи тако и о његовој судбини – да у драми стварања открива и посве непознате пределе свога бића. Поред тога, наведени стихови имплиците казују о добру и злу као интегралним састојцима човекове природе, као и о томе да човек у самоме себи не зна њихове тачне размере⁶, о чему сведочи и песма „Чопор“. Алузије у њој

⁶ „Иако сматра да зна ко је, човек је себи највећа тајна, често и сам изненађен оним што помишља, што говори и што чини. Позитиван аспект тих изненађења остаје у сенци оних негативних, изражених у

реферишу на исконску постојаност, привлачност⁷ и пре-
тежност зла и у човеку и у свету, које се на многе начине
објављује у различитим епохама, укључујући и савременост,
а чија суштина је иста. Ова песма, рекли бисмо, про-
зорљивошћу лирског субјекта указује и на могуће исходе
манифестности зла и у човековој не тако далекој буду-
ћности уколико, дехристијанизован, изгуби способност да се
врати почетку и чује глас са Голготе, места распећа: *Чујеш
ли с Голготе глас?* („Глас“). Моћ зла у песми истакнута је
најпре мистификацијом Онога Који Лута По Мраку и који
са, такође мистификованим, Оним Који Јесте, јер се, како
смо већ навели, такође „обноћ“ јавља, чини „апсурдни
склад“, а та затајеност се подвлачи и употребом асонанце
и алитерације: *Лута / који лута / у мраку / над хумкама,
/ и као звер дробећи / облапорно, вреба / остатак стада
нашег, // крвари земља црница, / док угљевљем утискују жиг,
/ а шапе гребу, гребу по леђима / заспале деце у пустињи,
/ и учи нас паши без зеленила и сена, / учи нас жеђи без
извора и потока, / разгони рунооблаке; / опор је чопор, /
чопор је опора реч, / ви нечитки, нишчи! // Нечитки, пише
се / глобалним мастилом / цеђеним из црне / пропадљиве
твари, / и капље као крв / на нејач у магли. / Тантуз,*

свесним и несвесним тежњама и интересима да се другоме напакости,
направи нека штета и учини зло.” (Бојан Јовановић, *Антроподицеја:
човек и зло*, Адреса, Нови Сад 2023, стр. 5)

⁷ „Може изгледати парадоксално, али је факат да зло изазива у човеку
веће интересовање од добра. Наиме, док добро прихвата као нормалну
датост којој не тражи порекло, злу увек настоји да открије узрок. За
разлику од добра, зло је ‘боље за мишљење’ и стваралачки подсти-
цајније, што се огледа у чињеници да су најзначајнија уметничка и
књижевна дела инспирисана тамном страном људске природе и злом
које је човек починио.” (Бојан Јовановић, *Антроподицеја: човек и зло*
Адреса, Нови Сад 2023, стр. 7–8)

налетник / изводи свој плес: / страх, смрт и кост, / страх, смрт и кост!

С обзиром на то да се у неколиким стиховима *Пастира и рунолиста* каже да „све је вечно у завичајницама“, а завичај је такође један од сталних мотива у стваралштву Небојше Лапчевића, као и на то да је у њему он створио извешан митопоетски простор – Троморавље – чији је (географски) центар код Сталаћа, где се Јужна и Западна Морава спајају чинећи Велику Мораву⁸, разумемо да је у њима садржан и значај утискивања записа у колективну меморију. Она садржи „плодну лозу“, „плодну земљу“, „оњиште“, „стару кубуру“, сећање на детињство и „језик предака“, како се у виду лиризованог каталога побраја у песми „Очевина“. Рефрен у тој песми гласи: *Очевина ми говори*. На основу њега закључујемо о томе како песник константно ослушкује завичај и утискује запис у колективну меморију исписујући стихове, а у језику неологизме, створене по лику предачких речи које су искуство свакодневља, као што су то, на пример, *зрневље*, *снопље* итд., а које сведоче како о његовом доживљају завичаја, тако и о богатству Троморавља, као и о настојању

⁸ У Лапчевићевом аутопоетичком исказу сазнајемо шта за њега представља овај митопоетски простор: „То је географски за мене и слив расински са Копаноником као Храмом... То је једна врста Моравске Тројеручице која држи сва стада на окупу, са плодним њивама и селима... У тиховању подно Мојсињске Свете Горе, са црквама и црквистима.“ (Писмо Небојше Лапчевића Слађани Илић, 19. јул 2025. године)

„Простор Троморавља добија карактер симболичког и митопоетског пејзажа. То је простор у коме се сусрећу историја, мит, уметност и духовност. Тако се отварају врата према непознатом свету, који не функционише према законима рационалног, већ уметничког и визионарског.“

https://www.maticasrpska.org.rs/letopis/letopis_515_6/Letopis%20jun%20PRINT.pdf; сајт посећен 21. јула 2025.

да њиховим утискивањем у колективну меморију тај јединствени фондус увећа. Најчешће су то посве иновативни модели збирних именица: *месечје, поднебесје, лесје, моравишта, времепловје...* То исто лирски субјект стваралац чини именујући метафорично призоре из завичаја музичким облицима, на пример – *симфонија макова* – или пак настојећи да најприближније могуће опише своју суштину – *ја сам менует душе дубина*. Лирски субјект стваралац такође призоре из завичаја, који су, извесно, његово искуство сећања, архетипске слике, настоји да упише и у искуство других, служећи се бојом, попут сликара:

*Снопље које се скупља / очито је гомилање сенки,
/ док пејзаж и боје у њему / чувам у сећањима. / У косачевом замаху / чувам време у откосу / и рубове злаћане /
оштрим сечивом злаћане... / Све се то множи / ко жито у љеску / по дневној пригревици / наводњава, наводњава се...
(„Снопље“)*

Ову, као и већину песама нареченога песника, доводимо у везу са аграрним култовима, зато што је лирски субјект у потпуности стопљен с природом и све што му је важно, у њој се одвија. То закључујемо из наслова још неких његових књижевних остварења.⁹ Иначе, неколике песме које су у вези са аграрним култовима садрже елементе еротике, о чему ће касније бити речи.¹⁰

⁹ Реч је о збиркама песама *Семе на ветру, Строфе у прасликама и Берачи полена*, као и о роману *Сејач*.

¹⁰ „У религијском смислу, култички остаци Мајке Земље, Изиде у Египту, Деметра и ефеска Афродита (са пчелињим сањима, као метафора Матице), у чији систем је уграђен лунарни календар и лунарни (женски) принцип, имају изузетно развијене аграрне култове, општу стопљеност човека са природом и пољопривредним радовима по обредном календару.“ (Славица Гароња, ОД ЦРВЕНКОСЕ БОГИЊЕ ДО СЛЕПИХ ПЕВАЧИЦА, Трагом матријархата на Балкану и „женског начела“ у српској народној песми, Прометеј, Нови Сад 2023, стр. 98)

Из циклуса *У пастирским гаткама* издвајамо две песме у којима су садржане конститутивне одлике песничког доживљаја завичаја. У песми „Морава, ноћни виноруј“ за њега је завичај вечан, док је песма „Хододарја сликара Саве Пољанског“ омаж завичајном сликару, нареченом у самом наслову песме. Лирски субјект стваралац представио је необичност самог сликаревог рођења, начина живота, његове ликовне технике¹¹. Читајући стихове те песме, увиђамо делимичну сродност уметничког поступка двојице уметника и потпуну сродност њиховог доживљаја традиције и завичаја.

На овом месту требало би да размислимо зашто је аутор циклус којем ове две песме припадају насловио *У пастирским гаткама*, с обзиром на то да је гатка, у књижевној теорији „врста усмене приповетке која се у савременој класификацији жанровски одређује као бајка, а коју Вук, називајући је ‘женском’, дефинише као причу о ‘којеквким чудесима што не може бит’ („Предговор“, *Српске народне приповијетке*, Беч 1853). Међу одредницама из *Српског рјечника* (Беч 1818, 1852) Вук је значења појмова **г.** и **гатња** шире тумачио, упућивањем на приповедање уопште, док се именица *гатало* везује за приповедача. Сми-сао глагола *гатати* сужава се само на врачање. Појмови *гатар* и *гатара* односе се на особе вичне тој вештини, тј. примени оностраних знања и магијских радњи. Широк распон значења наводи се и у савременим речницима“¹².

Рекли бисмо да је наслов такав зато што је песников доживљај завичаја бајковит, у вези са чим

¹¹ <https://www.sainakademija.rs/sava-nikolic-poljanski/>; сајт посећен 16. јула 2025.

¹² <https://srpskaenciklopedija.rs/books/slovo-g/page/gatka>; сајт посећен 20. јула 2025.

такође налазимо потврде и у другим његовим делима, пре свега у у збирци песама *Семе на ветру*, *Долазак Христа на Менхетн* и у роману *Сејач*. У митопоетском свету Троморавља, сва „чудеса“ о којима он пева или пак приповеда, могућа су, јер тај свет је повлашћен, аутохтон, дакле дубоко утемељен на традицији. Он је с рођењем, ако не и пре, посејан и у ствараоцу и у његовим лирским јунацима који, заправо, делују као његови прастановници, било ком времену да припадају. Појам гатке у стваралаштву Небојше Лапчевића заиста се може и шире схватити с обзиром на то да бисмо његова дела могли разумети као *гатњу*, а њега као *гатала*, у вуковском поимању тих појмова, између осталог и зато што је његова проза лиризована, а поезија каткад има обличје песме у прози. Поред тога, тај свет, осим сејача и пастира из прехришћанске, а потом и хришћанске – старозаветне и новозаветне традиције¹³, косача, итд.,

¹³ Како је уочио Милентије Ђорђевић: „Роман ‘Сејач’ претпоставља основу библијске параболе о сејачу коју налазимо у новозаветним књигама јеванђелиста Матеје, Луке и Марка”. <https://www.politika.rs/sr/clanak/658813/slojevito-lirsko-pripovedanje>; сајт посећен 21. јула 2025. године.

Мотив пастира у стваралаштву Небојше Лапчевића заснива се на псалмима

Пс. 23, 1-3: „Господ је пастир мој, ништа ми неће недостајати.

На зеленој паши пасе ме, води ме на тиху воду.

Душу моју опоравља, води ме стазама праведним имена ради свог.“

23 – „Господин је пастир мој“, као и на Књизи откровења (Отк 7, 16-17): „Више неће огладнети, и неће на њих пасти сунце, нити икаква врућина.

Јер Јагње које је насред престола, пашће их, и упутиће их на изворе живе воде; и Бог ће отрти сваку сузу од очију њихових“, као и на новозаветном јеванђељу по Јовану (10, 1-4):

„Заиста, заиста вам кажем: ко не улази на врата у тор овчији него прелази на другом месту, он је лупеж и хајдук:

А који улази на врата јесте пастир овцама.

насељавају и виле и вештице¹⁴, као и у његовом целокупном опусу јединствена *ангел птица*.¹⁵

Оно што Небојша Лапчевић исписује у *завичајницама* је топло, влажно, плодно и страсно. Његова свелубав према Троморављу дисперзивно се шири на све што у том митопоетском простору постоји и што се у њему одвија. Отуда у бројним песмама, садржаним у овој збирци, налазимо елементе еротике. Драга којој се лирски субјект

Њему вратар отвара, и овце глас његов слушају, и своје овце зове по имену, и изгони их;

И кад своје овце истера, иде пред њима, и овце иду за њим, јер познају глас његов.“

¹⁴ На пример у роману *Сејач*.

¹⁵ Све што је о њеној природи и функцији у роману *Сејач* написала Љиљана З. Павловић Ћирић, односи се на целокупно дело Небојше Лапчевића: „У таквој структури текста, мотив птице заузима централно место као вишезначни симбол: она је истовремено и носилац слободе, путник између светова, гласник неслућених истина и метафора душевног узлета и пада. Присутна као реалан ентитет и симболички оријентир, птица у Сејачу представља један од кључних кодова за разумевање филозофске и поетске основе романа. Орнитолошки мотив је дубоко укорењен у архетипској структури колективне имажинације. У различитим митолошким, религијским и поетским системима птица се појављује као симбол слободе, душе, везе са трансценденцијом. У хришћанској традицији, често је знак Светог духа, а у источњачким системима духовности – симбол просветљења. У књижевности, мотив птице прелази значајан пут од древних митова до модерне поезије; од Хомеровог епа до Едгара Алана Поа и других. У Лапчевићевом роману, међутим, птица није само симбол већ и поетско тело, реално присутна фигура унутар радње, често у вези са ликом Сејача. Њено присуство нема декоративну улогу, она је унутрашњи глас природе, али и сведок ћутања, бола и пролазности. Птица је истовремено назнака почетка и краја, лета и пада, наде и неминовности, али и лик из опере, Ангел-тица, мецосопран која се претвара у девојку. Важно је приметити да Лапчевић у Сејачу не користи птицу као фиксни знак, већ као динамички симбол, склон антропоморфности.“
https://www.maticasrpska.org.rs/letopis/letopis_515_6/19%20Pavlovic%20Circ.pdf; сајт посећен 21. јула 2025. године

обраћа, увек са јаким еротским набојем, интегрални је припадник наведеног амбијента. Дакле, Троморавље је *свемирје* лирског субјекта. У том универзуму ствара се еротска енергија, у њему се и ослобађа. Њено ослобађање у вези је с митским представама, готово увек ритуално, на пример, љубавни чин у песми „О уштапу, космогонија јасписа“ одвија се за време пуног месеца. То, извесно, није случајно јер нам је из митологије познато да је Месец у вези са женском религијом, са женским принципом, плодношћу, осећањима, интуицијом и духовним увидима, о чему је писао Ерих Нојман.¹⁶ Још једну потврду за повезаност еротике с митским представама налазимо у песми „Мед липама“. У њој су звезде *пчелозујне*, драга лирског субјекта је *свилокрила*, трепери попут пчеле и свог драгог *јежи наглом жаоком*, што код њега изазива низ разноликих асоцијација и јаку еротску сензацију која подстиче игру речима. На основу ње разумевамо живост архетипских представа, дакле оно што у појединим ситуацијама из несвесног прелази у свесно: *а ти свилокрила трепериш / и жаоком ме наглом јежиш. // [...] Да сам у корену, / мед липама мед, земни шар, / мед крошњама / разгранат сав...*

У тој језичкој игри, као што видимо, претеже реч *мед*. Све то указује на јаку везу стихова с представом

¹⁶ „Месец, брод ноћног неба, велики је фењер, посуда светлости женског божанства, која се схвата и као посуда, спремиште друштва, у којем се сабирају душе, у свом узлажењу према Великом Округлом. (...) Тако се пред нашим очима развија један величанствен свет, свет културе и у исто време, женске моћи, што се у концентричним круговима ствара око нуминозног и фасцинантног архетипа Великог Женског, које као божанство представља средиште женске групе и Јаство индивидуалне психе. (Erich Nojman, *Velika Majka*, preveli Milutin Stanisavac i Mirjana Sovrović, Fedon, Beograd, 2015, str. 309, 342–343)

Велике Мајке¹⁷ и Бахофеновим схватањем кошнице која је „савршен прототип првог људског друштва, заснованог на гинекократији”¹⁸. Чињеница да се и у овој песми еротски чин одвија ноћу, и да су у њој звезде *пчелозујне*, казује нам да смо у нашем разумевању Лапчевићевих стихова на добром путу и да се у конкретној песми, као у давним митолошким представама, пчелиња кошница доводи у везу с Месецом.¹⁹

У још једној еротској песми – „Медоклизно“ – првој у оквиру веће целине *Пчелозујна острва*, уочавамо поигравање полисемичношћу лексеме *мед*. Оно је управо у функцији ширења поља асоцијација према митолошком, конкретно према феномену кошнице као идеалном моделу друштвеног уређења, односно феномену Велике Мајке²⁰.

¹⁷ „У Великој Мајци живи пчела. Заједно са млеком, њен мед спада у древне жртвене дарове принете Господарици Земље...” (Johan Jakob Bahofen, *Matrijarhat*; превела s nemačkog Olga Kostrešević, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, 1990, str. 319)

¹⁸ Bahofen, nav. delo, str. 319.

¹⁹ „Пчелиња кошница је атрибут Велике Богиње (...) а такође се доводи у везу са Месецом: свештенице Месечеве богиње звале су се ‘пчела’, а веровало се да „сав мед потиче од Месеца-кошнице, чије су пчеле звезде“ (isto, str. 321)

²⁰ „Није искључено да светост Велике Мајке, којој је посебно посвећен култ богиње Артемиде Ефеске у Малој Азији, представља и иницијални подстицај за елементарни – природни степен уређења друштвених заједница/родова на земљи. Наиме, у хаљини са пчелињим сањима, како је представљена и у свом (срушеном) храму у Ефесу (једно од седам чуда старог света), тако и у једној репрезентативној скулптури у Музеју археологије у Напуљу, ова Артемида (тек касније јој хеленска-патријархална соларна религија додељује модификовану и минорну улогу у систему олимпијских богова) симболизује Матицу као средиште ‘државе пчела’, симбол ‘женске природне потенције’, која је аналогна најстаријем људском родовско-државном сједињењу.” (Славица Гароња, ОД ЦРВЕНОКОСЕ БОГИЊЕ ДО СЛЕПИХ ПЕВАЧИЦА,

У овој песми посебно је истакнут њен рођајни принцип²¹:
*Вртови твоји / дрхте у бесконачности / мед брујања... / Али
ја чујем два гласа апсолута, / сопран и алт, то су грлени,
/ меки гласови да чине ме постојаним. / Певају твоје вршине
грудни, / и беласају као снегови Олимпа, / док ме испод кошуље
/ медоклизно додирујеш. //*

*Афродита је родила острво / као што си ти родила
мене, / у тихим увалама, из морске пене, / мед чулним шко-
љкама, недирнутим, / мед чипкама, и влатима алги, / мед
хомеровским приповестима / и изворима жуборавим. / Из
тебе излазим, / у страсним обредима. /*

Излазим, улазим...

„Нуминозан утисак“ које женско биће оставља на мушкарце, због „аутентичног искуства женске суштине“, оличене у три кључне мистерије²², у овој песми огледа се у чињеници да мушкарац љубавник не жели само еротско испуњење, врхунац еротског чина, већ жели да га љубавница роди, као и да оствари могућност да се у њену утробу увек врати. Управо у тој тачки сам еротски чин добија посве другачији, изненађујући лик. Зато рефрени

Трагом матријархата на Балкану и „женског начела“ у српској народној песми, Прометеј, Нови Сад 2023, стр. 103)

²¹ „Мистерија Великог Женског, као светворачког принципа садржи у себи три мистерије, што чини праоснову свих пререлигијских култова и система, сачуваних у археолошкој грађи и њеним артефактима – доминирајућим женским фигуринама широм света (па тако и на Балкану, посебно у Србији), од високе стилизоване симболике, до чисто реалистичке представе, а то су: 1. мистерија менструације; 2. мистерија трудноће; 3. мистерија преображаја крви у млеко (тј. прамистеријски преображај хране). Управо ове три мистерије, довеле су до религиозног обожавања женског бића као творачког, или ‘аутентичног искуства женске суштине’, што је ‘на мушкарца остављало нуминозам утисак’ (49) и што темељно прате фигурине археолошких ископина широм света.“ (нав. дело, стр. 31)

²² Видети: Erih Nojman, nav. delo, str. 49.

песме који гласе *Илазим, улазим...* и *Улазим, излазим*, нису само у функцији постизања ритма еротског чина, као што нису ни само у функцији сликања мушке пожуде која би се по достизању врхунца испунила. Њихова функција јесте да овековече исконску, недостижну, жељу мушкарца, да се врати у утробу Велике Мајке (мајке, курве и светице). Та истина, садржана у стиховима песме „Медоклизно“, с обзиром на то да је казује мушки лирски субјект, вероватно из његове сенке, говори о вечитом односу моћи женског и мушког, како у *свемирју* Лапчевићевог стваралаштва, тако и у историји света.

По читању песничке књиге *Пастир и рунолист* у контексту других књижевних остварења Небојше Лапчевића, ту нам се обзнањује космогонија Троморавља. Оно садржи више мањих, комплементарних, светова. Њихове одлике и добро осмишљен поредак и однос, производе хармонију. Стварање сваког од њих „подсећа на почетак поезије“ („О уштапу, космогонија јасписа“). Та чињеница такође потврђује сложену природу и позицију песника, уопште ствараоца. Ко је, у ствари, песник: Пастир, Вучји Пастир, Сејач, рајска птица, *ангел птица*, дрво живота...? Кога он чува? Ко чува њега? Експлицитан одговор само на последње питање доносе следећи стихови: *Песника не чува нико, / довољно је / присуство светлости...* („О заједничарењу“). Стога, вратимо се светлости, зеленим пашњацима.

Слађана Илић